

відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, доопрацьований законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя; реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року. Щодо цього висновку було висловлено п'ять окремих думок суддів Конституційного Суду України.

З 30 вересня 2016 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII, який Верховна Рада України прийняла 02.06.2016 року. Відповідно до цього Закону з Конституції України було вилучено Розділ VII «ПРОКУРАТУРА», а статтю 131¹, яка визначає статус прокуратури, включено до Розділу VIII «ПРАВОСУДДЯ». Таким чином, прокуратура увійшла фактично до складу судової гілки влади. Хоча між дослідниками тривалий час точилися наукові суперечки щодо необхідності виокремлення четвертої «контрольно-наглядової» гілки влади, до складу якої входила б прокуратура.

Постійні зміни у статусі вищих органів державної влади в Україні зумовлюють необхідність докладного вивчення питання дійсного розподілу державної влади та ефективності функціонування системи стримувань та противаг. В тому числі значний інтерес становлять правові позиції Конституційного Суду України, присвячені даному питанню.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, завідувач кафедри конституційного права України НЮУ імені Ярослава Мудрого Т. М. Слінько.

Речицький Всеволод Володимирович
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
к. ю. н., доцент кафедри
конституційного права України

ЧИ МОЖНА ДОВІРЯТИ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДДЯМ?

Це есе написано за мотивами неодноразових — офіційних і неофіційних — запитів правоохоронних органів України до вітчизняних правознавців щодо можливості притягнення до юридичної відповідальності, у тому числі кримінальної, суддів Конституційного Суду України. У одному з таких випадків йшлося про

можливе масове порушення суддями Конституційного Суду присяги судді, в іншому — про вірогідність ухвалення суддями завідомо неправосудних рішень...

Зокрема, ще в грудні 2014 р. Верховний Суд в одній із своїх Постанов¹ дійшов висновку про те, що Конституційний Суд України своїм Рішенням від 30 вересня 2010 р. про «скасування» політичної реформи незаконно вимагав від органів державної влади приведення їх нормативно-правових актів у відповідність до Конституції України в редакції 28 червня 1996 р.

На думку Верховного Суду, подібний «висновок Конституційного Суду України <...> суперечить закріпленому законом порядку внесення змін до Конституції України, згідно з яким положення закону про внесення змін до Конституції України після набрання ним чинності стають невід'ємною складовою Основного Закону, <...> а сам закон вичерпує свою функцію.

До того ж, як зазначив Верховний Суд, «Конституція України не уповноважує Конституційний Суд України визнавати нечинність конституційної норми, незважаючи на те, в якій юридичній формі вона була закріплена».² Уточнення майже скандальне, але залишимо його на совісті Верховного Суду.

У свою чергу, Генеральною прокуратурою України у вересні 2016 р. розглядалася можливість ухвалення 30 січня 2016 р. суддями Конституційного Суду України завідомо неправосудного рішення у справі № 1-22/2016 за зверненням Верховної Ради України щодо перевірки на відповідність ст. 157, 158 Основного Закону України законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя).

Слідчих Генеральної прокуратури цікавила також позиція науковців щодо взаємозв'язку положень частини 3 ст. 28 Закону України «Про Конституційний суд України» та положень частини 1 ст. 24 Конституції України щодо рівності громадян перед законом.

Запити Генеральної прокуратури з цього приводу розійшлися по науково-освітніх закладах України, одним із наслідків чого стало усвідомлення науковою спільнотою того факту, що Конституційному Судові України нагорі не дуже довіряють.

¹ Див. у реєстрі рішень: Постанова Верховного Суду України від 2 грудня 2014 року по справі № 21-302а14.

² Див. аналіз Постанови в: Речицький В. Політика vs право в Україні: на чиему боці верховенство? // Речицький В. Конституційне АБВ. — Харків: Права людини, 2016. — С. 277–290.

Ще раніше матеріали про можливе вчинення судьями Конституційного Суду України кримінальних правопорушень були передані Головою Служби безпеки України (СБУ) Валентином Наливайченком до Генеральної прокуратури. Щоправда, через кілька днів по тому його самого було звільнено з посади Президентом Петром Порошенком. Як стверджував в той момент дехто з експертів, якщо б Президент дозволив спецслужбам полювати на конституційних суддів, Україна ризикувала б втратити останні залишки ознак правової держави.

З тих пір минуло багато часу, а підозра стосовно неналежного виконання судьями Конституційного Суду України своїх обов'язків залишається нездоланною. Судді працюють під підозрою як з боку «вищих офіціалів», так і з боку вільної юридичної громадськості. Як відомо, про нібито обґрунтованість притягнення суддів Конституційного Суду до кримінальної відповідальності писав на шпальтах «Дзеркала тижня» правник Віктор Мусіяка.³

Останнє засмучує, оскільки фаховий рівень экс-віце-спікера парламенту України мав би не дозволити ігнорувати той факт, що Ухвала Конституційного Суду від 5 лютого 2008 р. про відмову в перевірці на конституційність політичної реформи пояснювалася запровадженою 4 серпня 2006 р. заборонаю Конституційному Судові контролювати ті зміни до Конституції України, які набули чинності. Й, навпаки, Рішення Конституційного Суду від 30 вересня 2010 р., яким політичну реформу було скасовано, пояснюється тим, що 26 червня 2008 р. процесуальний контроль Суду за змінами до Основного Закону було відновлено.⁴

Увагу, однак, звертає на себе не стільки занепокоєння і тривога приватних осіб чи інститутів громадянського суспільства, скільки неформально висловлена підозра у вчиненні судьями кримінальних правопорушень з боку вітчизняних органів державної влади. Наважуся стверджувати, що запитання: «Хто винний?»

³ Див.: Мусіяка В. Будь-яка влада є результатом узурпації? // Дзеркало тижня, № 40, 29 жовтня 2010; Мусіяка В. Конституційний «транзит» неможливий без відновлення конституційного ладу // Дзеркало тижня, № 49, 27 грудня 2013.

⁴ Див. докладніше: Ухвала Конституційного Суду України від 5 лютого 2008 р. № 6-у/2008; Закон України «Про внесення змін до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний суд України» від 4 серпня 2006 р., № 79-V; Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2008 р. № 13-рп/2008.

стало ніби традиційним зверненням (на кшталт: "How do you do") СБУ і прокуратури до Конституційного Суду.

СБУ, Генеральна прокуратура України і Верховний Суд вже не вперше намагаються перевірити на наявність «злочинного умислу» колегіальні рішення і висновки єдиного органу конституційної юрисдикції. Під їх підозру потрапили не лише судді Конституційного Суду, які віддали голоси за відміну в 2010 р. політичної реформи. Йдеться про можливість притягнення до кримінальної відповідальності також і тих членів Конституційного Суду, які зовсім недавно визнали відповідність вимогам ст. 157, 158 Конституції України законопроекту про внесення змін до Основного Закону (щодо правосуддя).

Ба більше, Генеральну прокуратуру України цікавить загальне питання про доктринальне (наукове) тлумачення положень частини 3 ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України» в частині можливості притягнення до кримінальної відповідальності суддів Конституційного Суду за вчинення будь-яких злочинів, пов'язаних з їх службовою діяльністю. Мусимо визнати прикрий факт: судді єдиного органу конституційної юрисдикції змушені працювати під потужним моральним тиском.

Між тим, частина 3 ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України» 1996 р. говорить про те, що... «судді Конституційного Суду України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Конституційному Суді України та в його колегіях, за винятком відповідальності за образи чи наклеп при розгляді справ, прийнятті рішень та дачі висновків Конституційним Судом України».

Крім того, як свідчить оновлена редакція ст. 149 Основного Закону України, «незалежність і недоторканість судді Конституційного Суду України гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється». Все це, однак, не дуже хвилює представників Генеральної прокуратури, які хотіли б почути думку вчених-правознавців про зв'язок між положеннями норм ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України» і вимогою частини 1 ст. 24 Конституції України, де стверджується, що... «громадяни [України] мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». Тим більше, що юридична сила конституційної норми є вищою за юридичний потенціал норми поточного законодавства.

З приводу цих та інших подібних до них фактів виглядає доцільним зазначити таке. Очевидно, що судді Конституційного Суду України, як і будь-які інші суб'єкти злочину, передбачені ст. 18 Кримінального кодексу (далі — КК) України, можуть нести кримінальну відповідальність за діяння, передбачені чинним законодавством.

За наявності підстав подібна відповідальність може наставати за такі формально дотичні до виконання їх професійних обов'язків злочинні діяння, як підроблення документів (ст. 358 КК України), зловживання владою (ст. 364 КК України), службове підроблення (ст. 366 КК України), декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України), службова недбалість (ст. 367 КК України), незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України), зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) тощо.

Очевидно, що у кожному конкретному випадку притягнення конституційного судді чи суддів до кримінальної відповідальності необхідні для цього процесуальні дії мають здійснюватися у суворій відповідності до гарантій незалежності суддів, передбачених Конституцією України, КК та Кримінальним процесуальним кодексом (далі — КПК) України, а також Законом України «Про Конституційний Суд України».

Йдеться, перш за все, про ст. 149 Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII; ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України»; відповідні положення КК та КПК України, що не суперечать оновленій редакції ст. 149 Конституції України, яка набрала чинності через три місяці після її офіційного оприлюднення. Як відомо, Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII було оприлюднено у виданні «Голос України» 29 червня 2016 р.

Що ж стосується можливості притягнення суддів Конституційного Суду України до кримінальної відповідальності за фактом можливого ухвалення ними завідомо неправосудного рішення, то тут справа виглядає вкрай проблематичною.

Як це витікає зі ст. 150 Основного Закону, Конституційний Суд України увалює рішення у справах щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших нормативно-правових актів. Крім того, він здійснює офіційне тлумачення Конституції України, перевіряє на відповідність вимогам ст. 157 і 158 Основного Закону законопроекти

про внесення змін до Конституції України, а також виконує інші функції, передбачені ст. 111, 151–153, 159 Конституції України.

При цьому передбачені ст. 150 Основного Закону України рішення Конституційного Суду є «обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені». Що ж стосується передбачених ст. 151, 159 Основного Закону висновків Конституційного Суду, то вони за своєю юридичною силою прирівнюються до згаданих рішень й приймаються за однаковою з ними процедурою.

Як стверджується в ст. 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», рішення і висновки Конституційного Суду України «рівною мірою є обов'язковими до виконання». Крім того, як стверджується в ст. 63 цього Закону, «рішення і висновки Конституційного Суду України <...> є остаточними і не підлягають оскарженню».

До того ж ні Конституція України (ст. 150–152, 159), ні Закон України «Про Конституційний Суд України» (ст. 13–15) не передбачають ухвалення тієї категорії рішень і висновків,⁵ що цікавлять правоохоронні органи України, будь-якими іншими, ніж Конституційний Суд України в цілому, суб'єктами права.

Йдеться про особливий тип рішень і висновків Конституційного Суду, відповідальним за зміст яких може бути лише організаційно нероздільний суб'єкт — *юридична особа зі спеціальними функціями та статусом*. Дана обставина є важливою, оскільки в Україні, на відміну від деяких інших країн, юридично не визнається можливість притягнення до кримінальної відповідальності юридичної особи.

Слід також підкреслити, що при прийнятті рішень і висновків Суду, які цікавлять представників законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, Конституційний Суд України, його окремі підрозділи і судді не володіють й не можуть володіти в принципі *апріорним* (до голосування) знанням щодо їх (рішень і висновків) «правильного», «істинного» чи просто прийнятного правового наповнення, юридичної суті. Так само не володіє й не може володіти подібним знанням жоден з суб'єктів чинного українського права.

Це означає, що будь-яка офіційна оцінка правильності (істинності) або неправильності (злочинності) ухвалених на основі принципу більшості колегіальних нормативних рішень і висновків єдиного органу конституційної

⁵ Йдеться про «рішення» суду в широкому — характерному для слововжитку КК України сенсі.

юрисдикції є малоймовірною або взагалі неможливою по суті.

Даний тип рішень і висновків ґрунтується на статистичних показниках вільного голосування «за» і «проти» не менше ніж дванадцяти суддів Конституційного Суду. «Рішення Конституційного Суду України приймаються та його висновки даються на пленарному засіданні, якщо за них проголосувало не менше десяти суддів Конституційного Суду України» (частина 3, 4 ст. 51 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Відтак, теоретично допустити, а потім довести в законній процедурі злочинну змову не менше ніж 10 конституційних суддів, кожен з яких за своєю незаплямованою біографією, вищим рівнем кваліфікації, процесуальними особливостями відбору та призначення на посаду належить до юридичної еліти України, можна хіба що умоглядно. Однак цей аргумент мало хвилює офіційних і неофіційних опонентів єдиного органу конституційної юрисдикції.

Не менш умоглядною видається й вірогідність доведення злочинних намірів суддів верховних чи конституційних судів і трибуналів інших ліберально-демократичних країн. Зокрема, як зазначається в спеціальній літературі, призначення на посаду судді Верховного Суду США становить проблему вибору більше в ідеологічному (консерватор/ліберал/належність до меншин) сенсі. Що ж стосується професійної репутації та моральних чеснот, то навіть самим лише кандидатам в судді подібного рангу прийнято довіряти беззастережно. Невипадково після свого призначення на посаду вони стають незмінюваними.

Очевидно, що ці міркування є прийнятними в руслі обговорення трибу життя судів і суддів у вільному й демократичному суспільстві. Функціонування ж (формування) судової гілки влади в жорстко тоталітарній державі підкоряється іншим закономірностям, про наявність яких в Україні наразі не йдеться. Зокрема, навіть роки президенства Віктора Януковича Леонід Кравчук називав не більше ніж «ліберальним авторитаризмом».

Утім, сам по собі факт критичного налаштування громадських і апаратних структур України до вітчизняного Конституційного Суду можна зрозуміти. Зокрема, подібне ставлення частково пояснюється довготривалим перебуванням української спільноти в атмосфері юридичного позитивізму.

Протягом десятиліть в Україні ототожнюються закон і дисципліна, право і порядок. Тому призвичаїтися до діяльності Суду, професійно налаштованого на захист *конституційних цінностей*: ринку, індивідуалізму і свободи українським юристам непросто. Не дивно, що в посттоталітарній країні конституційний суд може тимчасово сприйматися як підривник основ, фактор ризику і непевності, притаманних людській свободі.

На другому місці серед причин подібної недовіри стоїть обґрунтований скепсис українського суспільства по відношенню до окремих — трагікомічних по суті — рішень єдиного органу конституційної юрисдикції. Йдеться, зокрема, про виправдання Конституційним Судом третього терміну для президентства Леоніда Кучми, закамфльовану заборону брати в якості судових доказів записи з плівок Миколи Мельниченка тощо.

Подібні сервільні реакції Конституційного Суду пояснюються не лише радянською звичкою схилити голову перед правлячою верхівкою, а й тим виключним побутовим комфортом, в якому опинилися перші судді після свого призначення на посаду. Столичні квартири державним коштом, персональні водії і авто представницького класу, дипломатичні (безвізові) паспорти і одна з найвищих в Україні зарплат в бюджетній сфері.

Все те, що мало б, за задумом, зробити суддів незалежними, насправді зробило їх безмірно зобов'язаними Українській державі. На тлі зубожілого українського суспільства судді просто не могли дозволити собі бути «невдячними».

Недовіру до конституційних суддів породжує також не зовсім демократична й прозора процедура їх відбору та призначення на посаду. Ще гіршим виглядає право владних структур достроково відправити суддів у відставку. Якщо Президент (п. 22 частини 1 ст. 106 Конституції України) і Верховна Рада України (п. 26 частини 1 ст. 85 Конституції України) в будь-який час можуть звільнити 12 з 18-ти конституційних суддів, то чи можна очікувати від останніх справді неупередженого ставлення до людей і обставин?

Утім, повернемося до правової суті проблеми, яка полягає в тому, що навіть у випадку серйозних мотиваційних хитань в голосуванні «за» чи «проти» кожного з конституційних суддів, практично нерозв'язною залишається загальна колізія компетенцій Конституційного Суду, з одного боку, і будь-якого з вищих органів державної влади в Україні — з іншого.

Адже на підставі частини 3 ст. 150 Конституції України «Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені». Це правило стосується також висновків Конституційного Суду (ст. 63, 69 Закону України «Про Конституційний Суд»).

Таким чином, формально-логічне тлумачення закріпленої в ст. 150 Основного Закону норми й похідних від неї положень поточного законодавства переконує нас в тому, що той тип (клас) рішень і висновків Конституційного Суду, про які йдеться у відповідних документах СБУ, Генеральної прокуратури і Верховного Суду не може бути оскаржений до жодного з українських судів загальної юрисдикції, включаючи також їх найвищу ланку — Верховний Суд.

Що ж стосується порівняння (співставлення) принципу рівності громадян перед законом (частина 1 ст. 24 Конституції) і судом (п. 2 частини 2 ст. 129 Конституції України) з можливістю притягнення суддів Конституційного Суду до кримінальної відповідальності, то тут варто звернути увагу на таке.

По-перше, рівність громадян України перед законом і судом сама по собі не заперечує гарантій забезпечення неосудності спеціальних суб'єктів — авторів і виконавців низки владних (*post factum* також помилкових чи неоптимальних) рішень в контексті існуючих дозволів і заборон національного права.

Наприклад, в частині 1 ст. 60 Конституції України визнається право людини відмовитися від виконання лише «явно» злочинних розпоряджень або наказів. Це означає, що лише суб'єктивна незгода чи сумнів в законності є недостатніми підставами для ігнорування владних приписів в Україні. Зокрема, наказ офіцера Збройних Сил відкрити вогонь на ураження в обстановці реального бою не вважатиметься, як правило, співучастю в убивстві, передбаченому КК України. Подібні аргументи стосуються й оцінки діянь конституційних суддів.

По-друге, рівність громадян перед законом в пост-соціалістичній країні не може бути повномасштабною за означенням. Як правило, її підриває наявність пільг і преференцій для малозабезпечених. Якщо закон є дійсно однако-вим для всіх, вилучення з нього мають вважатися неприйнятними. Очевидно, що принцип рівності перед законом в Україні нищить зрівнялівка. Щоправда зовні все виглядає так, ніби саме вона цей принцип гарантує і забезпечує.

Крім того, величезна кількість рішень, що ухвалюються колегіальними органами державної влади (також конституційними судами) на основі принципу більшості є лише умовно правильними. З часом подібні рішення можуть переглядатися за наявності кращих аргументів, вищого рівня правосвідомості або глибшого розуміння обставин.

У ліберально-демократичних за своїм політичним режимом країнах подібні рішення розглядаються в якості передумов збереження економічної і політичної стабільності, гарантій сталості конституційного ладу. Якщо за ухвалення певного рішення проголосувала більшість компетентних в своїй справі професіоналів, можна очікувати, що на нього пристане й демократична більшість народу.

Останнє гарантує *тяглість* суспільного прогресу. У будь-якому випадку подібні рішення не слід ототожнювати з втіленням незаперечної істини чи абсолютної правди на всі часи. Навіть у природничих науках парадигми змінюються приблизно кожних 30 років. Що ж стосується політико-правової, гуманітарної сфери, то тут усталені пріоритети можуть модифікуватися навіть швидше.

Зокрема, лише 30 років назад конституційне право визнавало «сакральність» федеративних зв'язків України з Радянським Союзом. Нині ж його беззастережними цінностями визнаються незалежність, територіальна недоторканість й суверенітет Української держави.

Певна умовність політико-правових рішень почала усвідомлюватися в Західній Європі ще в другій половині XIX ст. Зокрема, стримане ставлення демократичного загалу до «істинності» законів спостерігалось після ухвалення Конституції Німеччини 1849 р. Вільне суспільство поступово вчилось миритися з тим, що будь-які норми можуть переглядатися й змінюватися в світлі кращого розуміння людей і обставин. Тим більше, що ухвалені демократичним шляхом закони залишалися відкритими для критики опонентів.

З іншої боку, будь-яка соціальна система, у тому числі й Українська держава в цілому, не може нормально функціонувати на основі конституційних норм і рішень, легітимність і юридична сила яких може бути в будь-який час радикально підірвана спеціально *не* уповноваженими на це суб'єктами.

У ролі останніх можуть виступати (анти) державні заколотники, революційна верхівка, військова хунта, ультра-консервативні органи

державної безпеки тощо. Невипадково значна кількість існуючих в світі конституцій є доволі жорсткими (потенційно незмінюваними). Подібні міркування стосуються й Конституції України.

Так, параметри конституційного ладу в Україні може визначати й змінювати не парламент, уряд чи президент, а... виключно народ (частина 2 ст. 5 Конституції України). Тобто якщо Верховну Раду України не задовольнятиме зміст ст. 5 Основного Закону, якою передбачається негативний сценарій узурпації народного повновладдя органами державної влади, то вона все одно не зможе змінити цю статтю самотужки.

З іншого боку, права українського народу також не є безмежними. Правова держава (а Україна визнається такою) передбачає можливість конституційного обмеження й народних прерогатив. Причому речником — голосом Основного Закону в цьому випадку виступатиме той же таки Конституційний Суд.

За законопроектом про внесення змін до ст. 151 Конституції України (щодо правосуддя), «Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою».

Для розуміння ситуації довкола явно й неявно артикульованих в Україні претензій одних державних органів до інших корисно звернутися також до аргументів здорового глузду. Адже якби СБУ, Генеральна прокуратура України чи Верховний Суд дійсно володіли правом перевіряти законність («злочинність») колегіальних рішень і висновків Конституційного Суду, про які йдеться в ст. 150, 151, 159 Конституції України, то все одно залишалось би незрозумілим, з якого когнітивного джерела вони черпали б достовірне знання про «сумнівність», «неправильність» чи «злочинність» правових позицій Конституційного Суду.

Правова держава Україна трактує поточне законодавство, на основі якого працює прокуратура і Верховний Суд, в якості підпорядкованої Конституції нормативної системи. Ключі ж до офіційного тлумачення всіх без винятку положень Основного Закону знаходяться в руках виключно Конституційного Суду.

Це означає, що будь-яка офіційна претензія СБУ, Генеральної прокуратури, Верховної Ради України чи Верховного Суду (найвищої ланки

в системі судів загальної юрисдикції) оцінювати законність нормативних колегіальних рішень і висновків Конституційного Суду призводитиме до неприпустимого юридичного реверсу — зворотного керування *вищими* конституційними нормами з боку норм *нижчого*, поточного рівня.

Адже, строго кажучи, всі слідчі, прокурори і судді судів загальної юрисдикції є не стільки самодостатніми посадовими особами, скільки офіційними репрезентантами абстрактного закону, речниками деперсоніфікованого українського права. Із правильного усвідомлення цієї обставини витікає те, що будь-який чесний, а не штучно спровокований конфлікт державних органів і посадових осіб з Конституційним Судом України виступатиме також конфліктом автономних нормативних систем, що знаходяться між собою в стані субординації.

Це означає, що ні СБУ разом із Національним антикорупційним бюро (далі — НАБУ), ні Генеральна прокуратура разом з відповідною колегією Верховного Суду не можуть ні формально-юридично, ні *de facto* контролювати ту ланку професійної діяльності Конституційного Суду, в якій він виступає офіційним репрезентантом, речником українського Основного Закону.

Звичайно, все сказане вище стосується невизнання можливості контролю з боку СБУ, НАБУ, прокуратури і судів загальної юрисдикції за змістом *сутнісних колегіальних рішень і висновків єдиного органу конституційної юрисдикції*, а не юридичної оцінки низки оперативних одноосібних рішень, які зазвичай увалюються в робочому режимі в стінах Конституційного Суду України.

Сумніватися ж (в побутовому значенні цього слова) в якостях нормативних колегіальних рішень і висновків Конституційного Суду можуть не лише слідчі, прокурори і судді судів загальної юрисдикції, але й український парламент, Кабінет Міністрів, Президент, органи місцевого самоврядування і пересічні громадяни України.

Все це, однак, не означає, що вони можуть дозволити собі ігнорувати ці рішення. Останнє суперечило б принципам верховенства права, законності, поділу влади й обмеженого (через заборону дискреції — ст. 6, ст. 19 Конституції України) правління.

Сучасні конституційні системи Заходу є практично відкритими для моральних і політичних сумнівів, перманентного філософського аналізу їх політичних, етичних і естетичних засад. З іншого боку, саме в них визнається

й послідовно забезпечується функціонування спеціальних інстанцій, які за суспільним (конституційним) договором покликані вирішувати окремі питання громадського і державного життя «остаточно». До таких інстанцій якраз і відноситься більшість існуючих в західному світі органів конституційної юрисдикції.

У результаті, перед українською спільнотою постає вагоме питання: чи маємо ми підстави беззастережно довіряти вітчизняним конституційним суддям? Дати вичерпну відповідь на нього навряд чи можливо. Адже навіть сама постановка цього питання може виявитися завчасною. З іншого боку, у свободи українського народу є небагато офіційних захисників вищого рангу.

Головним серед них є Конституційний Суд України. Чи є він достатньо компетентним, свідомим своєї мети, досконалим? Відповідь на це питання належить до так званих «перформативних висловлювань». Це означає, що реально опертися на Конституційний Суд ми зможемо лише за умови, що боротимемося за нього.

Романов Максим Юрійович

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
курсант, факультет підготовки фахівців
для органів досудового розслідування,
4 курс, ПС-342 група*

ЗНАЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Громадськістю взято активний курс на утвердження України як правової держави. З огляду на євроінтеграційні намагання суспільства під впливом цивілізаційного вибору більшості громади в державі, на сьогодні залишається велика кількість не вирішених проблем правового характеру, до яких, зокрема належить віднести з'ясування значення транспарентності.

Належить зауважити, що обрана нами проблематика хоча і є новою для вітчизняної юриспруденції, але досліджувалась декількома вченими серед яких: О. Кудіна, П. Манченко, Л. Наливайко, М. Пашковська, Г. Пизіна, Д. Співак, О. Чепік-Трегубенко, В. Ярошенко, а також багато інших. Але більшість наукових розвідок була направлена на дослідження транспарент-

ності в якості соціального чи політичного явища, в той час, як значення транспарентності для функціонування держави, було частково випущено із поля зору вчених.

Зокрема, вбачаючи значний внесок громади у розвиток держави, одним із принципів діяльності сучасної української влади — є транспарентність, що передбачає її прозорість, відкритість, гласність, публічність та підзвітність.

Насправді ж транспарентність для сучасного українського суспільства має важливе значення, оскільки з огляду на тенденцію до всебічного контролю окремих посадовців та органів влади в цілому це питання потребує серйозного правового регулювання.

Так, Є. Тихомирова вважає, що транспарентність можна розглядати як: фактор демократичного розвитку; інструмент забезпечення підконтрольності влади; засіб підвищення активності громадян, їхньої свідомості і політичної культури; результат розвитку комунікацій між різними учасниками демократичного процесу; форму реалізації права громадян на повну й об'єктивну інформацію.

На думку Є. Романенка, небажання піддавати свою діяльність відкритості та прозорості в сучасній практиці державного управління відображає наявність так званих «вогнищ» монопольного управління, позбавленого транспарентності, а відтак безпосередньої умови їх корумпованості. Це свідчить про нестабільність функціонування держави та комунікативну деконструктивність, яка негативно позначається на життєдіяльності суспільства в цілому.

Цілком і повністю погоджуючись із позицією вченого, належить зауважити на критичному, для українського суспільства значенні транспарентності як фундаментального принципу існування державності.

Рівень довіри громадян безпосередньо залежить від рівня транспарентності влади. Низький рівень відкритості, доступності та прозорості влади породжує незадоволеність роботою державних органів у громадян, а також створює негативні настрої суспільства в цілому. Невиконання владою своїх обов'язків перед населенням спричиняє кризу довіри і породжує прагнення громадян до нелегітимних способів задоволення своїх потреб.

Нажаль, більшість посадових осіб владних органів дуже часто зловживають своїми повноваженнями і направляють власну діяльність на задоволення особистих інтересів, а не на благо суспільства.

ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА ОСНОВНИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ

ТОДИКІВСЬКІ ЧИТАННЯ

*Збірка тез наукових доповідей і повідомлень
Міжнародної наукової конференції
(4–5 листопада 2016 року)*

Харків
ПРАВА ЛЮДИНИ
2016

УДК 342.01/.09(477+100)(082)
ББК 67.9(4Укр)400я43+67.9(0)400.7я43
П76

Редакційна колегія:

Голова — проф. А. П. Гетьман.

Члени: проф. Ю. Г. Барабаш, доц. Т. М. Слінько, проф. В. П. Колісник,
доц. Л. К. Байрачна, доц. Г. В. Берченко, доц. Ф. В. Веніславський, доц. І. І. Дахова,
доц. О. Г. Кушніренко, доц. Л. І. Летнянчин, доц. С. Ю. Лукаш,
доц. В. В. Речицький, доц. Є. В. Ткаченко, доц. Ю. В. Ткаченко, доц. О. О. Чуб,
ас. В. І. Ковтун, ас. О. О. Любченко, ас. К. О. Павшук,
ас. П. В. Романюк, ас. О. В. Члевик.

Оргкомітет висловлює вдячність за сприяння
в організації та проведенні конференції партнерам заходу:
Лабораторії законодавчих ініціатив, Харківській правозахисній групі,
Асоціації випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
відділенню Асоціації правників України в Харківській області.

П76 **Принципи сучасного конституціоналізму та Основний Закон України. ІХ Тодиківські читання.** Збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції (4–5 листопада 2016 року) / За заг. ред. проф. А. П. Гетьмана. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. — Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2016. — 256 с.

ISBN 978-617-7266-84-5

У збірці містяться тези наукових доповідей та повідомлень учасників міжнародної наукової конференції присвяченої пам'яті академіка права Ю. М. Тодики, що відбувалась 4–5 листопада 2016 року в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого.

УДК 342.01/.09(477+100)(082)
ББК 67.9(4Укр)400я43+67.9(0)400.7я43

© Колектив авторів, 2016
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© О. А. Мірошніченко, обкладинка, 2016

ISBN 978-617-7266-84-5